

Ert datum:
2025-06-03

Datum:
2025-09-05

Er ref:
S2025/01022

Diarienummer:
UHM2025-0231

Socialdepartementet
Enheten för sjukvård och läkemedelsfrågor
s.remissvar@regeringskansliet.se med kopia till s.sl@regeringskansliet.se

Promemorian Rättsliga förutsättningar för en nationell vårdförmedling

Sammanfattning av promemorian

I den remitterade promemorian föreslås sammanfattningsvis att det ska inrättas en nationell vårdförmedling i statlig regi. Syftet är att tillgängliggöra hela landets vårdkapacitet för patienter som är i behov av vård och att därigenom förkorta väntetiderna och vårdköerna inom hälso- och sjukvården. En nationell vårdförmedling är beroende av ett rättsligt ramverk som gör det möjligt att dela nödvändiga uppgifter.

Utredningens förslag innebär bland annat:

- Att E-hälsomyndigheten får ansvar för ett nytt register, den nationella katalogen för vårdgivar- och vårdutbudsinformation.
- Att E-hälsomyndighetens ansvar att föra den nationella katalogen ska regleras i en ny lag med anslutande förordning.
- Att vårdgivare ska vara skyldiga att lämna uppgifter till E-hälsomyndigheten om sin organisation och sitt utbud av hälso- och sjukvård.
- Att regioner ska lämna specificerade uppgifter från ingångna avtal om hälso- och sjukvårdstjänster som upphandlats eller uppdragits åt privata eller offentliga vårdgivare.

Denna promemoria är den tredje delredovisningen i Uppdrag att möjliggöra en nationell digital infrastruktur för hälsodata (S 2024:A). Det uppdraget har slutredovisning 1 april 2026.

Ert datum:
2025-06-03

Datum:
2025-09-05

Er ref:
S2025/01022

Diarienummer:
UHM2025-0231

Den första delredovisningen Det europeiska hälsodataområdet – kostnadsuppskattningar och finansieringsförslag redovisades i april 2024. Den andra delredovisningen Det europeiska hälsodataområdet – sekundäranvändning och ansvarsfördelning mellan myndigheter redovisades i juni 2024. Dessa delredovisningar har inte remitterats till Upphandlingsmyndigheten.

Inledning

Upphandlingsmyndigheten har det samlade ansvaret för att utveckla, förvalta och stödja den upphandling som genomförs av upphandlande organisationer. Myndighetens upphandlingsstöd ska bl.a. bidra till att hela inköpsprocessen kan genomföras elektroniskt och delta i standardiseringen av densamma. Myndigheten förvaltar även databaser för statistik på upphandlingsområdet, annonsering av valfrihetssystem och för kriterier för hållbar upphandling.

Upphandlingsmyndighetens uppdrag är att verka för rättssäkra, effektiva och hållbara upphandlingar till nytta för medborgarna och näringslivets utveckling. Myndigheten begränsar därför sitt yttrande främst till det avsnitt av promemorian som har anknytning till upphandlingsområdet; avsnitt 4.3.6 Möjligheterna att utnyttja vårdavtal behöver förbättras. Med anledning av Upphandlingsmyndighetens roll som statistikmyndighet berörs även kort promemorians skrivningar om behov av enhetliga definitioner ur ett samhällsperspektiv.

Möjlighet att nyttja vårdavtal

Insatser som ökar kunskapen om hur avtal kan användas samt minskar administrativa hinder är av vikt för att erhålla nyttan av att tillgängliggöra uppgifter om avtal i en nationell vårdförmedlingstjänst. Upphandlingsmyndigheten ser en risk att administrationen för regionerna kan öka i och med den föreslagna rapporteringsskyldigheten. För att så långt som möjligt säkerställa rapportering är det av vikt att systemet är så enkelt och tydligt som möjligt för att inte riskera att det övergripande syftet, med kortare kötider och därigenom ökad patientnytta, med vårdförmedlingstjänsten går förlorad eller till och med minskar.

Genom att sammanställa och nationellt tillgängliggöra uppgifter ur regionernas avtal med privata vårdgivare ges bättre förutsättningar för vårdlotsar eller motsvarande att hitta och nyttja ledig vårdkapacitet. Att endast tillgängliggöra uppgifter ur avtal i en söktjänst är, enligt Utredningen, inte i sig en tillräcklig åtgärd för att öka nyttjandet av avtalen.

Ert datum:
2025-06-03Datum:
2025-09-05Er ref:
S2025/01022Diarienummer:
UHM2025-0231

I promemorian Förslag på statliga engångsinsatser för att korta väntetider i vården från utredningen Behovsstyrd vård (S 2024:05) har konstaterats att avtalen med privata vårdgivare i många fall inte används. Som redovisats i avsnitt 4.3.2 har regionerna tecknat ett stort antal avtal med privata vårdgivare. Det är dock svårt att få en fullständig bild av alla avtal som regionerna har med privata vårdgivare och hur dessa avtal är utformade.

Upphandlingsmyndigheten vill tydliggöra att det finns olika typer av vårdavtal, såväl avtal upphandlade enligt lagen (2016:1145) om offentlig upphandling, avtal inom ramen för LOV (Lag (2008:962) om valfrietssystem) som regionerna överenskommelser mellan en regions egna vårdgivare (egen-regi) varvid det ibland formellt sett inte ens är fråga om avtal. Samtliga dessa former av avtal och överenskommelser är såvitt får förstås enligt förslaget aktuella för en nationell vårdförmedling, dock att såväl exempelvis kommunallagen som upphandlingslagstiftningen behöver följas.

Utredningen Behovsstyrd vård har anfört att det finns stora fördelar för patienterna i deras väntan på vård, om dessa avtal nyttjades i större utsträckning och på det sätt som avsågs när de tecknades. Att avtalen inte används mer än de gör kan enligt nämnd utredning huvudsakligen förklaras av 1) att det finns ekonomiska skäl som gör att man hellre väljer att ställa patienter i kö, 2) att det råder bristande kunskap om hur man ska kunna tillämpa information om vilka avtal som finns tillgängliga för att avtalen ska kunna nyttjas på ett effektivt sätt samt 3) att det finns administrativa hinder som gör det svårt att använda sig av avtalen.¹

Det sistnämnda skälet anses främst bli relevant när en region ska använda sig av andra regioners avtal. Utöver att dessa avtal är mindre kända kan avtalen vara formulerade utifrån den upphandlande regionens behov, vilket gör det administrativt komplicerat att använda sig av avtalen för andra regioner. Om administrationen förenklas kan avtal med privata vårdgivare användas i högre utsträckning, vilket i sin tur skulle kunna leda till kortare väntetider i vården. Det kan bland annat handla om att se över vad som gör vissa avtal svårare att tillämpa än andra och om det finns sätt att arbeta mer strategiskt i upphandlingen av hälso- och sjukvård.

Utredningen Behovsstyrd vård har framhållit att Upphandlingsmyndigheten skulle kunna fungera som en stödjande part i regionernas arbete med att komma till rätta med de administrativa hinder som gör att vårdavtal inte nyttjas fullt ut. Ett regeringsuppdrag till Upphandlingsmyndigheten har därför föreslagits för att se över förberedelsearbetet inför upphandlingar såväl som hur regionerna kan arbeta med redan upphandlade avtal. Upphandlingsmyndigheten ger dock inte rådgivning i det enskilda fallet utan bara allmän vägledning varför det enligt Upphandlingsmyndigheten är tveksamt om ett regeringsuppdrag till myndigheten skulle kunna ge den tilltänkta effekten. Utredningen Behovsstyrd vård ska slutredovisa sitt uppdrag den 25 maj 2026.

¹ Promemoria Förslag på statliga insatser för att korta väntetider i vården (Behovsstyrd vård S 2024:05 s. 34)

Ert datum:
2025-06-03

Datum:
2025-09-05

Er ref:
S2025/01022

Diarienummer:
UHM2025-0231

Upphandlingsmyndigheten delar bilden av att det kan finnas hinder för regioner att använda sig av andra regioners avtal. Dessa är rimligen inte bara av administrativ art utan skulle även kunna vara av exempelvis upphandlingsrättslig, avtalsrättslig och/eller kommunalrättslig karaktär. Det är av vikt att de juridiska förutsättningarna för att maximera utnyttjandet av den samlade vårdkapaciteten i landet är kända. I ett sådant läge skulle den föreslagna vårdförmedlingen kunna bli ett ändamålsenligt verktyg för att matcha vårdbehov med vårdutbud.

Det kan i detta sammanhang noteras att det redan i dag finns ett riksavtal för utomlänsvård ingånget av regionerna som syftar till att regioner ska kunna använda sig av andra regioners vårdavtal. Parterna i riksavtalet vill i det reglera det juridiska och ekonomiska ramverket. Det finns idag även exempel på nationell samverkan mellan regionerna, inom ramen för SKR, vad gäller till exempel kunskapsstyrning inom hälso- och sjukvård som tar sikte på den medicinska utvecklingen. SKR har även mycket god kunskap om all den relevanta lagstiftningen.

Frågan om hur regioner kan använda sig av andra regioners vårdavtal är viktig och samtidigt juridiskt komplex. Utan att föregå regeringens arbete bedömer Upphandlingsmyndigheten därför att ytterligare utredning bör genomföras innan ett konkret uppdrag eventuellt lämnas till någon myndighet. På det sätt som förslaget till uppdrag är formulerat i utredningen Behovsstyrd vård, vill Upphandlingsmyndigheten peka på det faktum att de faser som nämns är främst förberedelsefasen inför en upphandling samt arbete med upphandlade avtal, d v s implementera, förvalta och följa upp ingångna avtal. Det ses som positivt att flera faser av inköpsprocessen² lyfts fram då det vittnar om att samtliga delar behövs för att skapa en god affär och möjliggöra för upphandlade avtal att användas på ett så effektivt sätt som möjligt.

Behov av enhetligt och gemensamt kodverk – Samhällsekonomiska vinster

Upphandlingsmyndigheten vill i sin roll som statistikmyndighet ge följande medskick avseende behov av ett enhetligt och gemensamt kodverk. Myndigheten är inte direkt berörd av den information som berörs i promemorian, men är överlag positiv till arbete med att införa enhetliga definitioner och begrepp.

I arbetet med att ta fram ett gemensamt kodverk anser Upphandlingsmyndigheten att arbetet bör utgå från befintliga standarder i så stor utsträckning som möjligt.

Utredningen föreslår i avsnitt 4.3.4 att det bör tas fram nationella gemensamma kodverk för uppgifter om vårdgivares verksamhet för att på så sätt minimera den administrativa belastningen på vårdgivare och regioner. E-hälsomyndigheten har

² Upphandlingsmyndighetens modell för inköpsprocessen.
<https://www.upphandlingsmyndigheten.se/inkopsprocessen/var-modell-for-inkopsprocessen/>

Ert datum:
2025-06-03

Datum:
2025-09-05

Er ref:
S2025/01022

Diarienummer:
UHM2025-0231

föreslagit att myndigheten ska vidareutveckla och förvalta det kodverk som tagits fram av Inera AB i samarbete med olika myndigheter (E-hälsomyndighetens del-rapport C). Om kodverket tas fram och vidareutvecklas med flera myndigheters behov i beaktande bör uppgifter som lämnas enligt kodverket kunna spridas vidare till övriga myndigheter som behöver dem alternativt skickas in på ett mindre resurskrävande sätt.

Promemorians avsnitt 6.4.1 sammanfattar de samhällsekonomiska vinster som framkommit hos myndigheter, regioner och privata vårdgivare i olika myndighetsrapporter och intervjuer. En samhällsekonomisk vinst som framförs är att ett enhetligt, gemensamt och nationellt kodverk skapar tydlighet och reducerar förvaltningsarbetet. Upphandlingsmyndigheten vill ur ett samhällsekonomiskt perspektiv framhålla nödvändigheten att även inom andra områden arbeta för gemensamma kodverk för att därigenom medverka till att skapa effektivitet och spara kostnader på sikt genom förhoppningsvis minskat förvaltningsarbete och minskad administration samt skapa förutsättningar för ytterligare automatisering.

Upphandlingsmyndigheten anser dessutom att regeringen bör överväga att se över behovet av en nationell annonsplats, förbättrad nationell tillgång till ändamålsenliga uppgifter om/ur avtal samt behovet av att införa nationella identifikationskoder för att säkra spårbarhet genom hela inköpsprocessen – från upphandling, till avtal och faktura. Det skulle bidra till att den nationella statistiken kan utvecklas och förbättras för att ge kunskap och insikter i hur offentliga medel används och vilka effekter upphandlingarna har på ekonomin och samhället. En förbättrad statistik bidrar till ökad transparens, effektivare upphandlingar och bättre kunskapsunderlag till bland annat väl underbyggda inköpsanalyser.

Avslutningsvis vill Upphandlingsmyndigheten lyfta att i förlängningen ser myndigheten att standardiserad och strukturerad information genom hela inköpsprocessen kan skapa goda förutsättningar för tillgång till ändamålsenliga data på såväl lokal, regional som nationell nivå och förhoppningsvis vidare upp på EU-nivå.

Anja Clausin, generaldirektör, har beslutat i detta ärende. Upphandlingsspecialist Stefan Gudasic har varit föredragande. I den slutliga handläggningen har också avdelningschef Sofia Tullberg, analytiker Andreas Doherty och chefsjurist Helene Molander deltagit.

Anja Clausin

Stefan Gudasic